

Anbudet

Eskilstuna - Strängnäs
Släktforskarförening
20 år

Informationsblad för Eskilstuna - Strängnäs släktforskarförening Nr. 1 år 2000

Foto: Södermanlands Regementes
Museum, Strängnäs

Arfvidson Törner Sjöberg Danielson Ericson Strömwall
Nyberg Anderson Broberg Vessbom Klingvall Haraldson

Kungl. Södermanlands regementes musikkår. 1891

Medverkande i detta nr:

Margareta Bergqvist,
Bengt och Vally Bergman
Lars-Gunnar Sander
Gunnar Landström
Anita Carlsson
m.fl.

**Kallelse till Årsmöte med ett mycket
intressant föredrag, se sid. 6 och 7.
Obs! Styrelsen föreslår stadgeändring.**

ESSF Adress:

Eskilstuna - Strängnäs
Släktforskarförening
Box 14126
630 14 ESKILSTUNA

Postgiro:

73 81 41-1

Redaktion

Redaktör:

Arne Carlsson
Gillbergavägen 140
632 36 ESKILSTUNA
Tfn 016 - 42 64 10
Fax 016 - 42 64 10
Mobil 070 - 588 06 10
E-post arne@caritakonsult.se

Adressändring

Skickas till Kassören!!

Medlemsavgifter 2000

Fullbetalande	125.- / år
Familjemedlem	25.- / år

Eftertryck eller citat

Får gärna göras ur Anbudet under förut-
sättning att källan och författare anges.
Anbudet ges ut 4 ggr per år i ca 350 ex
och framställs och kopieras hos:
Carita Konsult & Service i Eskilstuna
Tfn 016 - 42 64 10

Öppet i klubblokalen 2000

Under **Våren** planeras att hålla lokalen
öppen: (OBS! Nya kvällar)!

Tisdagarna:

1/2, 7/3, 4/4, 2/5
kl 18.00 - 20.00

Lördagarna:

15/1, 19/2, 18/3, 15/4, 20/5
kl 11.00 - 13.00

Vi försöker ha gott kaffe o speciellt gott
varmvatten till Te, någon form av fikabröd
eller kakor tillgängligt till självkostnads-
pris.

Busslinjer

Enligt uppgift så går följande bussar till
Mälarsjukhuset: (Från Strängnäs nr 720),
Servicelinjen, 101, 122 och 127 i Eskils-
tuna

Styrelse 1999, till årsmötet 11/3

Ordförande:

Arne Carlsson
Gillbergavägen 140
632 36 ESKILSTUNA
Tfn 016 - 42 64 10
Fax 016 - 42 64 10
Mobil 070 - 588 06 10
E-post:
arne@caritakonsult.se

Vice Ordförande:

Kajsa Nilsson
Lundvägen 3
645 32 STRÄNGNÄS
Tfn 0152 - 120 01
Fax 0152 - 120 01

Sekreterare:

Anita Carlsson
Gillbergavägen 140
632 36 ESKILSTUNA
Tfn 016 - 42 64 10
Fax 016 - 42 64 10
E-post:
anita@caritakonsult.se

Kassör:

Margareta Gustafsson
Åkerövägen 6
633 47 ESKILSTUNA
Tfn 016 - 13 11 80
Fax 016 - 14 71 00
E-post:
m.gson@sverige.nu

Övriga styrelsemedlemmar:

Britt-Marie Stenquist-Ason
Stensäter PL.2279
635 06 ESKILSTUNA
Tfn 016 - 940 03
E-post:
bm.ason@swipnet.se

Margareta Bergqvist
Vandrarvägen 19
645 32 STRÄNGNÄS
Tfn 0152 - 126 36
E-post:
margareta.bergqvist@strangnas.se

Björn von Porat
Gullringsgatan 7
645 32 STRÄNGNÄS
Tfn 0152 - 155 57

Manus och utgivningsdagar för Anbudet 2000

Nr 2	-"	10/4	-"	2/5
Nr 3	-"	28/8	-"	18/9
Nr 4	-"	13/11	-"	4/12

Parkeringsplats

Till dig som kommer med bil så finns det
parkeringsplats på baksidan av Admini-
strationsbyggnaden.

Kör in första vägen till vänster efter kur-
van uppe vid sjukhuset så har du parke-
ringsplatsen till vänster (på baksidan av
huset).

Ringklocka

Vi har en ringklocka till vår lokal. Du kan
komma in genom den första yttre dörren
knappen sitter till vänster om innerdörren.
När lokalen är öppen för medlemsträff så
skall du ringa på klockan så kommer nå-
gon och öppnar för dig.

Adressen är Kungs-
ladugårdsgatan 2 vid
Mälarsjukhuset

Så är det då dags för det nya millenniets första nummer av Anbudet, ett millennium som börjar med att föreningen fyller 20 år.

Det är naturligtvis något som vi måste fira, på ett eller flera sätt. Vi börjar med att bjuda på fika i samband med årsmötet, det kommer också en mycket underhållande föredragshållare som efter årsmötet kommer att ge oss många tankvärda ord och tips.

Årsmötet ja, eftersom vi räknar med att vi får extra många medlemmar med på vårt årsmöte i år, så vill vi ha in en anmälan

från alla som kommer. Vi vill ju se till att alla får en sittplats och kan ta del av årsmötet, fiket och föredraget på ett gemytligt och trivsamt sätt. Det gäller ju att vi har stolar, kaffebröd etc. till alla. Så boka in lördagen den 11/3 kl 13.00 enligt kallelsen på sid. 6.

Styrelsen har under året varit något decimerad under långa perioder på grund av diverse sjukdomar och olycksfall. Nu är lyckligtvis alla på benen igen, men vi har insett att människan är ett "bräckligt kärl" och det innebär att vi har lagt fram förslag till höstmötet och nu också årsmötet om att föreningen bör utöka styrelsen med ytterligare två "tjänster".

Valberedningen har fått i uppdrag att leta fram minst två lämpliga kandidater och vi hoppas naturligtvis att årsmötet godkänner styrelsens förslag till stadgeändring om utökning med två platser.

Vi har ju också planerat att genomföra en utställning under året och vill gärna ha några fler av föreningens medlemmar som är intresserade av att hjälpa till med denna. Slå en signal till någon i styrelsen och meddela att Du vill vara med.

Beträffande andra aktiviteter så vet Du väl att vi åker till Arninge den 10/2 och har hela anläggningen för oss själva? Ja, jag vet att det är en vardag, men tyvärr så är inte Arninge öppet på lördagarna så att vi får lov att anpassa oss till det! Du får väl "skolka"!!!

Däremot ska vi ju åka till Nyköping längre fram i vår och då blir det en lördag.

Vår datakurs för nybörjare har faktiskt kommit igång riktigt bra (tycker jag i alla fall), vi har hittills kört 6 timmar och vi har faktiskt lyckats starta upp maskinerna för att börja komma in lite djupare.

Apropå djupare så tänkte vi ha en Disgen-information den 4/3 i lokalen för den som vill veta lite mer, vi startar kl 10.00 och räknar med att hålla på till kl 13.00.

För övrigt så vill jag passa på att å styrelsens vägnar tacka för det gångna året och bereda plats för de trevliga artiklar som har kommit in till tidningen.

Fortsätt gärna med det önskar:

Arne Carlsson

*Läst I

av Gunnar Landström

Vid flera tillfällen har jag försökt uppmärksamma släktforskaren om värdet av att ta sig lite tid att undersöka den "egna" hembygdsföreningens framtagna medlemsskrifter och liknande. Nu är det dags igen.

I dagarna har Ullervad-Leksbergs hembygds-förening utgivit ett mycket digert resultat från sitt projekt "Tolkning och utskrift av Leksbergs sockenstämmoprotokoll 1672-1862". Naturligtvis har detta störst användning för den som forskar i denna socken, men även för andra släktforskare torde den ge allmänna insikter i vad man kan finna i sådana protokoll.

Det omfattande materialet, som är mycket snyggt utskrivet och välredigerat, har i en liten första utgåva samlats i tre vackra volymer i A4-format om totalt cirka 1.500 sidor. Omfattningen ska dock inte avskräcka någon från att undersöka innehållet och leta efter "godbitar". Det är lättet genom sin genomtänkta uppläggning.

Varje volym är indelad i Ärenderegister, Protokolltext samt Personregister. Del 1 omfattar tidsperioden 1672-1767, Del 2 1767-1835 och Del 3 1835-1862.

Personregistret (1.528 personer) innefattar förutom namnet även numret på de si-

dor, där namnet förekommer. I förekommande fall även yrke och boställe.

Även Ärenderegistret är mycket omfattande och välstrukturerat. Ex: under delrubriken *Bebyggelse och bosättning* upptages backstugor på allmänningen; fastigheter och ägor; mantals-/skattskrivning; Brandskydd; Fattigvård osv. Antalet hänvisade ställen är hela 8.000.

Eftersom man gjort en källtrogen avskrift från originaltexterna finns för den lite oerfarne släktforskaren även en liten "bonus" genom att få inblick i den gamla tidens sätt att uttrycka sig med respektive att stava det skrivna ordet.

Ett par axplock:

Den 1 Maji 1753 hölts, efter behörig utlysning den årliga Walborgsmässa Sockenstämnan, närvarande Wälborne Herr Ryttnäst. Falkenberg, Herr Bokhållaren Anders Ek på Lockerud, med the öfriga Liksbergs Sokenmän, tå följande ärender afgjordes.

.....

12. Som Sara på Krogen intet, hwarken är barnfödd i Liksbergs församling ej heller wistats länge i församlingen; ty wille intet Sokenmännen bewilja något af fattigpenningarne til hennes eländiga barn.

.....

15. Berättade Pastor, at Med. Dock. Brodd, til hwilken undersökningen om Jonas

Flinks sjukdom, och fäldskärs attestens pålitlighet blifwit remitterad (Se nästföregående Sockenstämmen protokoll) i sin attest af d. 26 Martii 1753 gifwit wid handen, at fast sjukdomen ej ännu war fullkommen. en Lues venerea, dock hade något venerum hos sig; hwadan den genom försummelse lätteligen kunde til riktiga Frantzoser degenerera Men sedan samma patient en god tid brukat medicamenter efter dess föreskrift, upwistes en annan attest af d. 23 Apr. 1753, af wälbe^{me} Herr Doctor utgifwen, at han säkert tror, det patienten sin siuklighet, genom Guds nåd, nu mera öfwerwunnit.

Bokverket finns bl.a. i Stifts- och landsbiblioteket i Skara, i Mariestads bibliotek (Västgötasamlingarna) och givetvis i Hembygdsgården Persgården (Ullervad-Leksberg HBF).

Jag rekommenderar ett studium av det enorma arbete som nedlagts av hembygdsföreningens medlemmar till fromma även för de släktforskare, som vill fördjupa sitt kunnande. Därutöver anser jag det som en självklarhet att den som har någon ana från Leksberg snarast "slänger sig över" bokverket.

*Läst II

Under flera års arbete – som startat 1989 – har en forskningsgrupp kallad "Skogs-

Fortsättning på sidan 16

Framåt, kamrater! Hör musikens toner muntert klinga! Framåt, krigskamrater, gladt vi tåga här!

Så lyder första stroferna till Kungl. Södermanlands Regementes paradmarsch. Texten i sin helhet är skriven av Erik Gustav Nyberg, musikfanjunkare vid regementet, tillika urmakare i Nyköping. Som barn hörde jag otaliga av hans verser som mormor deklamerade men tyvärr kommer jag inte ihåg några av dem.

Genom min släktforskning har jag förstått att han var en känd tillfällighetspoet och rolighetsminister. Att mormor var så väl förtrogen med hans alster berodde naturligtvis på att han var hennes morbror.

Erik Gustav Nyberg föddes 1845 den 31 augusti i soldattorpet Kramnäs nr 406 i Lilla Mellösa. Föräldrarna var trumslagare Erik Olsson Berg och hans hustru Brita Katarina Olofsdotter och Gustav var deras andra barn. Med tiden fick familjen inte mindre än nio barn.

Roten Kramnäs anslogs till trumslagare då indelte soldaten Österlund fick förflyttning till Öja rote i Flen och därmed kunde de nygifta paret Berg och deras förstfödda dotter Brita Sofia, min mormorsmor född 1843, flytta till Kramnäs från Olofsberg i Lilla Malma där de bott hos hustruns föräldrar. I Kramnäs föddes så barnen Erik Gustav 1845, Johan August 1848, Fredrika Vilhelmina 1850 och Joel Magnus 1853. År 1856 fick familjen flytta till ett soldattorpet Långbro nr 421 i Lilla Malma. Erik Berg var fortfarande trumslagare vid Södermanlands regemente som vid den här tiden var förlagt till Malmahed i Malmköping. I Långbro soldattorp föddes Karl Albert 1856, Klara Matilda 1859, Anders Alfred 1862 och Johanna Charlotta 1865.

Men nu var det Gustav Nyberg det skulle handla om. I husförhörslängden för Lilla Malma år 1856-60 noteras att sonen, trumslagaren Erik Gustav flyttat till Nyköping den 14 juni 1859 men redan samma datum ett år tidigare hade han av prästen fått intyg till trumslagare. Karl K:son Leijonhufvud skriver i Kungl Södermanlands Regementes historia 1771-1915 i kapitlet om regementsmusiken bl a.

"Hvad musikeleverna beträffar, hade i februari 1844, då plats för en del sådana

kunde beredas i musikkasern, kompanichefen af regementschefen uppmanats efterhöra, om det fanns soldatsöner, hvilka önskade inträda i musiken. De kunde till mötestiden erhålla kostnadsfritt uppehälle, hvarefter de möjligen kunde antagas, men de skulle vara 13 år gamla och ej alltför små till växten. Äfven 1857 uppmanades officerarna att bläd soldatsönerna söka anskaffa musikelever."

Detta måste ha passat precis för Gustav Nyberg, han hade rätt ålder och fadern var om inte soldat så rotetrumslagare. Som

ning som musikelev fick han sitt nya efternamn Nyberg. "Ny/Berg" som det står. Faderns soldatnamn var Berg och hans patronymikon Olsson. Gustavs patronymikon Ericsson användes aldrig.

Hans karriär inom musiken fortsatte och år 1869 befordrades han till fältmusikant och finns i hfl upptagen bland "spel i nummer" där han hade nr 1200. Vad begreppet spel i nummer innebar har jag inte riktigt klart för mig. Förmodligen var denna tjänst inte heltidstjänstgöring och inte så särdeles inkomstbringande för år 1873 eller

1876 (olika uppgifter) öppnade han urmakeri i Nyköping. Förutom musikutbildning och skolgång hade han varit lärling sedan 1863 hos en av stadens urmakare, AL Bergqvist. Av de 3-4 urmakare som enligt Södermanlands läns kalender fanns i Nyköping under senare delen av 1800-talet finns bara Nybergs Ur & Optik kvar idag, 125 år efter öppnandet.

I samma kvarter som musikcorpsen, där Gustav Nyberg bodde intill sitt giftermål, låg gården No 5 1/8 och där städslades 1865 en tjänsteflicka hos kusen Ericsson och hans hustru f. Golling. Flickan hette Karolina Andersdotter och var född i Nikolai församling Nyköping. Kuskfamiljen hade inga egna barn och tog 1868 den fyraåriga fosterflickan Maria Lovisa från Stockholm. När makarna Ericsson dog, den ena 1870 och den andra ärvde tydligen båda flickorna eller möjligen endast Karolina gården för i hfl 1876-80 ägs den av "Jungfru Karolina Andersdotter Ericsson". För "fostersystemen" Maria Lovisa

finns noteringen att hon flyttade till Stockholm 1877, kom tillbaka hem 1878 och flyttade till Stockholm igen år 1880.

Den 30 september 1881 lystes till äktenskap för Erik Gustav Nyberg och Karolina Andersdotter Ericsson som vigdes 30 oktober. Därefter stod naturligtvis mannen i familjen som ägare till gården No 5 1/8. Endera var urmakerirörelsen mycket lönsam eller så hade hustrun ärvt inte bara gården utan också pengar för i hfl 1886-

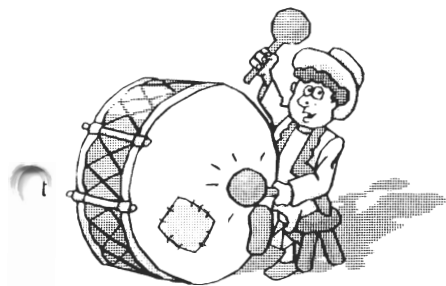
Erik Gustav Nyberg. Foto Södermanlands museum

musikelev fick han bo i den av musikkassan inköpta gården nr 5 i hörnet Torsgatan och Storgatan i Nyköping och i hfl står "Gården No 5 1/8 Eger Södermanlands Regiments Musik Corps" och hade på så sätt mat och husrum samt fick undervisning inte bara i musik utan även andra ämnen. År 1859 skrevs sex musikelever in i elementarskolan och fick både läroböcker och terminsavgifter betalda och Gustav Nyberg gick där åren 1863-64 enligt notering i hfl. I samband med antag-

Fortsättning på sidan 5

Fortsättning från sidan 4

90 ägde och bebodde Nybergs dessutom gården No 1 i samma kvarter. Det fanns två lärlingar i urmakeriet varav den ena var Nybergs systerson Karl Gustav Lindeberg, född 1873 i Lilla Malma sn, son till system Brita Sofia Berg och hennes make Johan Alfred Lindeberg. Karl Gustav Lindeberg kom till Nyköping 1887 efter sin konfirmation. Han var i likhet med sina fyra systrar begåvad men det var bara han som fick utbilda sig.

Den i syskonskaran som fick högst betyg av prästen var systern Anna. Gustav Lindeberg var tydligen en mycket duktig urmakarlärling och fick vidareutbilda sig utomlands. I Sandström, S., Svenska urmakare och optiker. 1939, står att han under åren 1898-1903 studerade i Itzehoe, Dresden och Berlin. Under samma tid fick han även Svenska statens stipendium för studier i Schweiz. Gustav Lindeberg etablerade sig sedan i Stockholm på Rege- ringsgatan 28. Förmodligen hjälpte mor- brodern Gustav Nyberg och hans hustru Karolina "Lina" till även under studietiden.

Det var inte bara Gustav Lindeberg som fick hjälp. När Nybergs far Eric Berg fått avsked som trumslagare vid Söderman- lands regemente 1879 (regementets i tjänst, 40 år, äldste trumslagare?) bosatte han sig vid Lilla Klefhammar i Mellösa, ett krono- torp om 1/16 mantal som han brukat un- der åren 1871-75 och som därefter bruka- des (arrenderades) av "hautboisten Nyberg i Nyköping". Från år 1881 står Nyberg som ägare till Klefhammar men han bodde ald- rig där, det gjorde fadern tillsammans med sonen Karl och dottern Johanna. Jag har funderat över varför Gustav Nybergs mor Brita Katarina Olofsdotter och yngste bro- dern Alfred enligt hfl aldrig bodde vid Klefhammar. När fadern Eric Berg dog 1883 var han sockenskriven i Lilla Malma men uppges ha bott i Mellösa (Klef- hammar?) de sista åren. För hans hustru som dog 1895 finns endast noteringen om "sockenskrifven" vilket väl innebar att hon dog på fattigstugan.

Jag tror inte att gamla trumslagaren Berg var någon sympatisk person, redan när han skulle gifta sig finns en notering "trum-

slagaren har vistats i Nyköping... utan frejd och hinderslöshet" och dessutom år 1846 en notering om att han skulle avlägga värjomålsed. I Villåttinge häradsrätts dom- bok står att han instämts för misshandel av en dräng i Mellösa by men han infann sig inte till tinget. Målet togs upp på nytt och eftersom nämndemännen inte trodde på hans eller hans medåklagades nekande bestämdes att de skulle undervisas av prä- sten om vådan av att svära falskt och däreft- er återkomma till nästa ting. Jag har inte hittat domen ännu men det ska bli intres- sant att se hur han klarade sig. I krigsarki- vet har jag också sett en notering om att han straffats för fylleri vid ett par tillfäl- len.

Men sonen Gustav Nyberg i Nyköping blev en av stadens mest kända och respek- terade medborgare. Makarna Nyberg som inte fick några egna barn idkade stor väl- görenhet för mindre bemedlade barn. En avdelning inom Nyköpings Arbetare- förening var Sällskapet Nyköping Jultom- tar. Inför varje jul ordnade föreningen en fest och samtidigt delade man ut kläder till behövande barn. I festen och muntratione- na deltog Gustav Nyberg med liv och lust och föredrog något av sina diktade alster som man kan se av referat i Söderman- lands Nyheter.

När Nyköpings stad 1894 äntligen efter många turer fick vattenverk skrev "Jerker" Gustav Nyberg en visa med inte mindre än tjugonio verser som sjöngs vid invig- ningen den 8 oktober. I samband med 100- årsjubileet 1994 sjöng man "Vattenled- ningsvisan" igen men om på rätt melodi vill jag låta vara osagt.

Erik Gustav Nyberg dog 20 februari 1908 vilket förstas uppmärksammades i Södermanlands Nyheter men även i Strengnäs Tidning. Jordfästningen ägde rum den 25 februari i Nyköpings Västra kyrka under stora hedersbetygelser och en fullsatt kyrka. Tidningarna i Nyköping hade utförliga referat av hela ceremonin och noggrann uppteckning av alla kransar som i de flesta fall hade blå och gula band utom en med svarta band med texten "Ett tack till Farbror Jerker från Samtliga å fattiggården varande understödstagare".

I bouppteckningen finns uppgift om Gustav Nybergs syskon, och i de fall de är avlidna deras barn, men något arv blev det inte eftersom änkan Karolina Nyberg ge- nom testamente ärvde allt. Det enda jag tycker är lite märkligt är att det står "aflidna system Sofia Bergs i gifte med f.d. Torparen J.A. Lindeberg födda, till namn och vistelseort okända barn". Deras son Gustav Lindeberg hade ju varit lärling hos sin morbror och bott hos Nybergs i tio år.

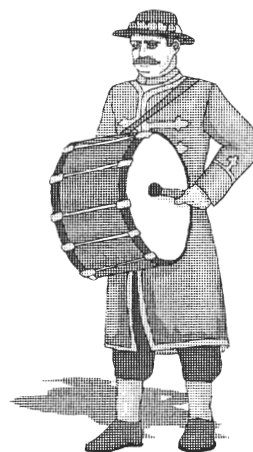
Han kunde väl inte vara okänd?

Som alltid vid den här tiden tas allt, minsta tesked, upp i bouppteckningen rum för rum. Gustav Nyberg som fötts och vuxit upp i soldattorpets rum och kök bodde vid sin död storstilat med förmak, sal, sängkammare, kök, gästrum (pluralis) och kontor förutom butiken.

Karolina Nyberg överlevde sin man ända till 1929. Samma år hade hon genom gäva överlåtit fastigheten No 5 1/8 i kvarteret nr 2, den hon ärvt, till G.A. Lilljas Stif- telse som skulle använda den som "bygg- nadstomt för ett hem åt Pauvres Honteux i Nyköping... (eller) äger kuratelet avyttra fastigheten. Av köpeskillingen bildas en fond under benämning Gustaf och Karo- lina Nyberg fond för Pauvre Honteux.". Om fonden kom till stånd och om den fort- farande existerar återstår att kontrollera. Till skillnad från många andra jag råkat på i min släktforskning är Gustav Nyberg något av amerikansk "self made man" fast på svensk botten och var begåvad med mycket humor och musikalitet. De två se- nare egenskaperna kommer igen hos många (tyvärr inte hos mig) på den sidan av släkten.

Margareta Bergquist

Källor:
Ministerialböcker för Lilla Mellösa, Lilla Malma, Nyköpings vä sf
Husförhörlängder för samma försam- lingar
Bouppteckningar Nyköpings (rådhusrätt) tingsrätt.
Leijonhufvud, Kungl Södermanlands regementes historia, bd I, 1914
Klang, Per, Sällskapets Nyköpings Jultom- tar, 1985
Artiklar i Södermanlands Läns Tidning och Södermanlands Nyheter
Södermanlands läns kalender
Pipping, Urmakare och klockor i Sverige och Finland, 1995

Kallelse till Årsmöte den 11 mars 2000 kl. 1300 i Studieförbundet/Vuxenskolans lokaler, Kungsgatan 10, 1 tr.

Styrelsen har härmed nöjet att inbjuda samtliga medlemmar till årsmötesförhandlingar enligt nedanstående dagordning. Eftersom föreningen i år firar sin 20-åriga tillvaro har vi beslutat att vi ska he-

dra föreningens tillkomst med att bjuda på kaffe eller thé och lite gott bröd till detta i samband med årsmötet. Dessutom har vi bjudit in en mycket underhållande föredragshållare, se separat inbjudan. Eftersom

vi vill se till att fikabröd och stolar räcker till alla så vill vi ha en anmälan till vår sekreterare Anita på Tfn 016 - 42 64 10 senast Måndagen den 6/3.

Välkommen.

Dagordning

1. Årsmötet öppnas.
2. Val av ordförande och sekreterare för årsmötet.
 - a) Ordförande för årsmötet.
 - b) Sekreterare för årsmötet.
 - c) Ev. övriga funktionärer.
3. Val av justerare tillika rösträknare.
4. Godkännande av dagordningen.
5. Årsmötets stadgeenliga utlysande.
6. Föredragning av verksamhetsberättelsen för år 1999.
7. Fastställande av balans- och resultaträkning för år 1999.
8. Föredragning av revisionsberättelsen för år 1999.
9. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen.
10. **Stadgeändring:** Behandling av styrelsens förslag om utökning av antalet styrelseledamöter.
11. Val av funktionärer för kommande verksamhetsår.
 - a) Val av ordförande för år 2000.
 - b) Val av tre styrelseledamöter på två år (i tur att avgå: Anita Carlsson, Britt-Marie Stenquist-Ason och Björn von Porat. Kvar till nästa år: Margareta Gustafsson, Margareta Bergqvist och Kajsa Nilsson.
 - c) Val av två revisorer för 1 år (revisorer har varit Torsten Cederblad och Ulla Rettler.
12. Val av kontaktperson avseende Eskilstuna Stadsbibliotek (under 1999 har Björn Lindvall fungerat som ombud).
13. Val av kontaktperson avseende Strängnäs Bibliotek (under 1999 har Margareta Bergqvist fungerat som ombud).
14. Val av valberedning, två personer, varav en sammankallande (under 1999 har Lars Henning och Siw Pettersén innehaft posten, med Lars Henning som sammankallande).
15. Behandling av inlämnade motioner och förslag.
16. Fastställande av budget, investering och handlingsprogram för år 2001.
17. Fastställande av årsavgift för år 2001.
18. Rapport om verksamheten.
19. Övriga frågor.
20. Årsmötet avslutas.

OBS!

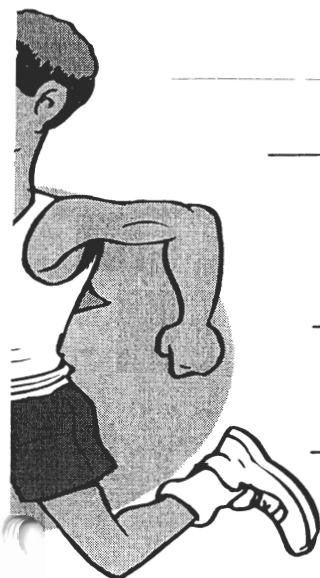
**Motioner och ärenden som medlem önskar få behandlat på årsmötet
skall vara styrelsen tillhanda senast den 11 februari 2000.**

Vi har härmed nöjet att i samband med vårt årsmöte inbjudat till:

Ett mycket intressant föredrag av *Ted Rosvall* från Falköping, om "Mannen som försvann",

Det är också mycket troligt att vi då kan få en massa bra tips om gamla och nya sökvägar i jakten på den försvunna släkten i Amerika! Ted har i många sammanhang gjort stor succé med sina livfulla och innehållsrika berättelser och föredrag, en aktivitet som Du bara inte får missa.

Men som sagts tidigare, vi behöver ha en anmälan för att kunna se till att det finns sittplats åt alla som vill vara med på årsmötet och höra föredraget:
ring Anita på Tfn 016 - 42 64 10 senast Måndagen den 6/3.

Vårens aktiviteter 2000

Föreningslokalen i Eskilstuna öppen:

Tisdagarna: Kl. 18.00 - 20.00

1 Februari

7 Mars

4 April

2 Maj

Lördagarna: Kl. 11.00 - 13.00

15 Januari

19 Februari

18 Mars

15 April

20 Maj

Föreningsträffar på Biblioteket i Strängnäs:

Tisdagen 25 Januari

Tisdagen 22 Februari

Tisdagen 21 Mars

Tisdagen 11 April

Planerade resor

Arninge

Torsdagen den 10 Februari

Avresa från Eskilstuna Teater kl 13.00

Strängnäs bibliotek: Grusplanen nedan-
för biblioteket kl 13.30.

Pris: 250,00 per person.

Betalas till Pg 431 57 95-7 Arne Carlsson
senast 7/2.

Vi hyr hela forskarsalen och där finns möj-
lighet att leta i vissa uppgifter fram till
1949.

Se gärna Anbudet nr 4-99 för ytterligare
upplysningar.

Ta gärna med egen fikakorg!

Bokas hos Sekreteraren, snarast!!!!

tfn 016 - 42 64 10

Nyköping

Lördagen den 6 Maj

Närmare detaljer om resan kommer i nästa
nummer av Anbudet, men vi räknar med
att det blir en heldag på museum, biblio-
tek och andra platser som är intressanta för
släktforskare!

Till Salu

Läsapparat för microkort

Begärt pris 1000.-
Ulla-Britt Karlström
Tfn 016 - 52 42 72

Bärbar dator

Jag säljer min bärbara trotjänare, en Toshiba T2400CS Satellite, Den har:
20 MB Ramminne
527 MB Hårddisk
Det är en Intel 486 DX2 processor som arbetar med 50MHz frekvens.
Diskettstation
9,5 tum skärm, typ STN
Nätverkskort, mm.
Windows 95
Microsoft Office
Extern mus

Det här är ingen hypermodern dator, men en liten trevlig maskin som gärna hänger med på alla möjliga äventyr, t.ex, arkiv, bibliotek och andra platser där det krävs att man jobbar tyst och ordentligt och uppför sig väl!

Den finns till beskådande hos:
Anita Carlsson Tfn 016 - 42 64 10
och priset är mycket överkomligt: 4,500.-

Bärbar dator

Compac LTE 5280
80 MB Ramminne
2 st hårddiskar (lätt utbytbara)
1 på 1,2 Gigabyte
1 på 1,4 Gigabyte
Pentium 120 MHz
11,4 tum TFT skärm
CD spelare 16 X (hastighet)
Diskettstation (man växlar mellan CD och diskettstation i samma urtag).
Ljudkort.
Levereras med antingen Windows 95 eller Windows 98, enligt önskemål.
Yttre tangentbord och mus kan anslutas liksom stor skärm via anslutningslist bak till på datorn.

Ring Claes Säfström för ytterligare upplysningar på Tfn 0709 - 17 78 14

Kommande CD-skivor till lokalen:

Sveriges Dödbok
(allmänt kallad Dödsboken),
Emigranten,
Nationella Arkivdatabasen
(NAD-skivan). (beställd).

Dessa tre CD-skivor kommer i utökade och nya versioner under våren.
Styrelsen har därför beslutat att avvakta med beställning till lokalen tills de nya versionerna kommer.

Rudbeckiusättlingar (beställd)
Lämna gärna in förslag till styrelsen på vad Du anser att vi ska köpa in till vår lokal, både vad det beträffar böcker, CD och annat material.

Ur domböckerna

nedtecknat av Lennart Karlsson

1813 den 16 Martii

Ingafs en, efter upläsandet, ordagrant så lydande skrift:

Som jag undertecknad är en Enka, boende i annans hus, med 3ne små omyndige barn, Sonen Pehr Gustaf 9 år, Eric 6 år, och Jan 2 år gammal, Anhåller därför hos Wälloflige Häradsrätten, at jag til deras hjälp och uppfostran måtte få utaf dess Faders arf något understöd. deras arfsumma består af Tvåhundra och Sjutton Riksdaler Riksgälds. Om Wälloflige Häradsrätten finner så för godt, at Förmyndaren Nils Pehrsson i Norraby Westermo Socken måtte åläggas, at i detta afseende något til mig aflämna.

Förblifver Högädle Herr Häradshöfdingen Och Högwälloflige Häradsrätten Ödmjuka Tjenarinna.

Knutsta ägor i Öja Socken den 13de Mars 1813

Anna Lotta ALGD Gustafsdotter

Den i skriften nämnde förmyndaren Nils Pärsson i Norraby var härvid tillstädes och förklarade sig icke hafva at påminna emot Sökandens anhållan om understöd til myndlingarnes upfostran, derest Härads Rätten funne skälighet dertil samtycka, då någon annan tillgång til deras uppehälle icke skulle finnas.

Utslag:

Af Förmyndares i 22 Cap. ÄB stadgade skyldighet, at låta dess omyndiga upfostran och til sådane öfningar och handteringar hållas, som dess stånd, vilkor och ämne kräfvat, följer ock den, at han

bör, utan Härads Rättens särskilte föreskrift, med den omyndigas medel bestrida de til denna omvårdnad skälighas upgående kostnader och sedermera i laglig ordning derföre visa redo och räkning;

Hvilket Nils Pärsson altså har vid förvaltningen af ofvannämnde Förmynderskap at sig til efterrättelse ställa.

Till försäljning i lokalen

Släktforska steg för steg:
Hembygdsforska steg för steg:
Handledning för forskning i domstolsarkiv:

Eskilstuna historia del 1:
(Förtiden och medeltiden)
Läsebok för släktforskare:
Ansedlar i block:
Antavlor i block
m.m.

Inställd kurs

På grund av bristande intresse (eller om det är tiden som inte räcker till), så är vi tvingade att ställa in den planerade studiecirkeln för cirkelledare. Vi har tyvärr fått in endast en enda anmälan, varför vi anser att vi inte kan starta upp en cirkel i detta annars så intressanta ämne. Vi beklagar!

Styrelsen

Den krokiga vägen till släktforskning

S lumpen styr våra öden mer än vi vill tro. 1950-talets bostadsbrist förde vår familj från vår hembygd i Norrbotten via ett antal kortare nedslag i Mellansverige till det som skulle bli vår nya hembygd i Eskilstuna.

Året var 1957. Först kom vi till en nybyggd lärarbostad vid skolan i Näs-hulta och därifrån till vår nuvarande villa i Skogstorp.

Nu känner vi oss mera som sörmlänningar än Norrbottningar. Men det tog tid!

En lugn och fridfull söndagsmorgon ringde det på dörren, utanför stod en herre i 60-årsåldern som på stappande svenska förklarade att hans farfar kom från Näs-hulta men han själv kunde ingen svenska!

Efter en stunds samtal förstod vi att hans farfar emigrerat till USA på 1870-talet och att han själv befann sig på en jordenruntsresa i sällskap med en dansk sjuksköterska eftersom han inte var riktigt frisk.

På Kastrup hade han så gjort uppehåll för att hyra en bil och besöka den trakt som hans farfar lämnat för nästan 100 år sedan. Och nu var han här. Kunde vi hjälpa honom?

Hans namn var Charles Segerström Junior och farfar hette Karl Johan Segerström fast när han lämnade Sverige hette han egentligen Gustafsson.

Klockan hade passerat högmässotiden så vi ringde till komminister Natan Svensson i Prästgården berättade om problemet och frågade om det gick för sig att komma på besök för att se om kyrkboken kunde ge några ledtrådar. Självklart fick vi det men

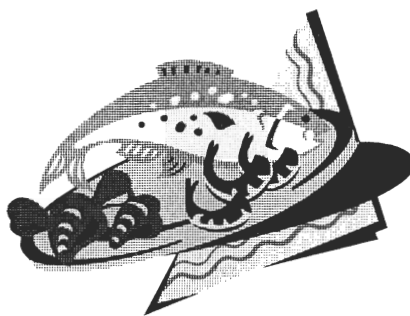
också sakkunnig hjälp att leta i kyrkbokens kolumner. Ganska snart visste vi att Charles farfar emigrerat från Järnberget vid Svalboviken med hela sin familj.

För fortsatta efterforskningar fick vi rådet att tala med byggmästare Olof Axelson i Hagstugan. Ett telefonsamtal och vi var på väg dit. Byggmästaren kände sin socken och satte oss i kontakt med Emma i Berga och hennes dotter Kerstin. Det visade sig att Emma var släkt med vår Charles och att hon brevväxlat med farfar Karl Johan. Hon visade brev, kort ja t o m en dollarsedel från Segerström. Bank fanns i hennes lådor. Gissa vem som var lycklig!

Klockan tickade fort. Vår nyvunne vän måste tillbaka till Kastrup för att fortsätta sin resa. Vi sa farväl och tyckte oss ha varit med om något riktigt spännande, men nu var det över. Icke! Ett år senare ringde det på nytt på vår dörr.

Nu var det Charles yngste farbror Harold som ville se huset hans far lämnat. Han hade ännu kortare tid än Charles men vi hann i alla fall åka till Järnberget.

Harold berättade att Charles planerade att återkomma till Sverige och då ville han gärna träffa oss igen och få mera hjälp att spåra sina kvarvarande släktingar. Han talade också mycket om sin mor och hur hon saknade Sverige. Mest av allt brukade hon tala om att hon så gärna ville äta "loddfish"

Min fru Vally kom småningom på att det var lutfisk det handlade om. Nu var det mitt i sommaren så något lutfiskkalas kunde det inte bli tal om.

Ja, sen var cirkusen igång. Charles kom, inte bara en gång, utan flera. Vi letade fram både nu levande släktingar och spårade hans förfäder tillbaka till 1700-talet. Han hittade också en svenska (eller om det var hon som hittade honom!) och vi fick uppdrag att arrangera deras bröllop på Stads-hotellet! En släktträff i Näs-hulta kommunalhus blev det också innan vi blev tvungna säga stopp, vi orkar inte mer.

Vi gav honom rådet att anlita en professionell släktforskare, vilket han gjorde och

fick en släktutredning som förde spår tillbaka till medeltiden.

Den släktutredningen finns nu på landsarkivet i Uppsala.

Det var förstäss oundvikligt att vi började släktforska för egen del. Det har vi gjort i 30 år vid det här laget, men det är ju en annan historia.

Vally o Bengt Bergman

Ännu mer ur domböckerna

nedtecknat av Lennart Karlsson

År 1822 den 4 mars. Brev om Värhulta färja.

Ödmjukt memorial och annförande Till wähl loflige Wester Rekarne urtimitings rätt uti Eskilstuna stad; den 4de marti 1822

Då saken rörande underhållningen, af den så kallade Wærhulta färjan i anseende till nämndens jäfv acktighet; vid förra tinget; nu blifvit, från konungens höga befallnings hafvande uti Södermanland; åter förvisit; att å urtima ting; å nyo upptagas och af opartiske dommare närmare skjärskådas tager jag mig; den friheten att åberopa alla mina vid sidsstledne åhrs hösste ting den 22dre novber 1821; gjorda andraganden; till winnande af en rätt mätlig befrielse från samma färjans widare underhållande.

Undersöknings protocollet för berörde ting; den 22 nov. 1821. Wisar; att hvarken Wæster Rekarne härads boerne eller krono full mägtigen bestrider; desse mina och på goda skjähl, och orsaker grundade andraganden utan tvärtt om; medgifvit att icke jag; utan samtelige WæsterRekarnes härads boerne woro, enligt, Svea rikes lag; stadgar, och kongl. Förordningen för plicktade; och skyldige att denne; junom; sitt eget häräd; utaf ålder warande färja öfver farten; bygga, underhålla och bevaka ehuru, sidsst nämda (eller samtliga härads boerne) för att, på någon tid; afskudda sig denna deras plickt; likväl sedermera sökt kasta underhållnings skyldigheten; på Hjålmare Canalen och Slussvärk Directjons Bolaget; hvartill jag önskar; och grattullerar samtelige, mine grannar och respective Wæster Rekarnes

Fortsättning på sidan 12

Nygatan

Nygatan i Strängnäs började läggas ut i samband med järnvägens tillkomst 1895 och var någorlunda färdig år 1904¹. Som jag minns den från förr, så kunde man knappast tänka sig en mer typisk småstadsgata från förra sekelskiftet. Det tyckte nog också min ingifta moster Eva Sander, då hon i maj månad 1985 skrev ned sina barndomsminnen från denna gata.

Lars-Gunnar Sander

Har du lust att följa med mig ut på en liten vårpromenad utefter Nygatan, paradgatan i Strängnäs framför alla andra gator.

Men vi får förflytta oss drygt 75 år bakåt i tiden. Nygatan var ju på den tiden omkring 1910 Herrskapsgatan så att säga.

Jag var då tio år och vädret var ju alltid fint i min barndom, vilket väder det nu än var. Det var porlande bäckar, ljumma vindar, doften av mylla, sprickande knoppar på sålg och björk samt skön förväntan.

Låt oss starta uppe vid Nässéns pensionat, som då ägdes av jägmästare Vikman och troligen hade byggts av honom. Där var en stor familj med flera tjänare och även extragummor till hjälp med grovsysslor och dylikt. Vi tyckte att villan liknade ett slott.

Däromkring fanns ingen bebyggelse mer än Vilan – ett tvåvåningshus litet söder om. Där fanns bara skog och öppna gläntor emellan. Vi brukade följa med Alva, en lekkamrat, dit. Hennes morfar var gårdskarl där. Han och hans gumma bodde i ett mindre skjul på gården. Alvas yngste bror hette Adam och var bagare hos Lievendahl. Han övertog bageriet men har länge varit sjukpensionerad.

Vi hade väldigt fritt och roligt i Vikmans park. Bland annat brukade vi rulla oss ner från Nygatan till landsvägen. Det kunde vi hålla på med hur länge som helst.

En enda liten villa blev byggd på motsatta sidan gatan vid den tiden. Det var ett litet rött, lågt, enkelt och lantligt hus med en enkel förstukvist ritad av en känd arkitekt, ingen mindre än skaparen av Stockholms stadshus, Ragnar Östberg.

Vi fortsätter vår promenad över Höjdgatan. På den gatan åkte vi skidor på vintern. Där var ingen trafik och skidspårarna blev aldrig förstörda. Man kom långt om man fick en bra fart uppifrån Nygatan. Då

kunde man komma ända ner till doktor de Marés villa, sedermera doktor Rencks villa.

Den villan stod förr på en av backarna i Eldsund, där skepparens alla 11 barn² hade vuxit upp. Men staten köpte in marken för att bygga regementet. Stugan var av gammalt bra timmer och tydligen värd att plockas ner och fraktas in till staden för att byggas upp på nytt till en fin och modern bostad åt doktor de Maré på sjukstugan och hans familj. Han tog sitt liv där och familjen flyttade till Uppsala. Doktor Renck köpte villan när han efterträdde doktor de Maré.

(OBS! Bilden har inget med Strängnäs att göra, red. anm.)

I hörnhuset Nygatan-Höjdgatan med tre våningar och glasveranda till varje våning minns jag bäst Överstinnan von Schultzenheim vars make hade varit gift tre gånger och änklung lika många gånger och förlovad några gånger fler. Hans sista hustru överlevde honom många år. Hennes hembiträde och trotjänare, gamla Alma då 70 år, överlevde henne några år.

I den lilla Höjdparken, som fortfarande finns kvar, var en sommarrestaurang - en utpost till Stadshotellet. Där var små paviljonger utspridda runt om i grönskan med fasta bord och bänkar med ett litet tak. Där fanns även en lång kägelbana.

Vi fortsätter nedför Nygatan och kommer till Häradsövding Lundblads hus. Familjen bestod av föräldrar och två barn. En son hade dött i tbc. Kokerskan och husan arbetade nästan dygnet om, hörde man folk prata om. Fru Lundblad var styvdotter till Överstinnan von Schultzenheim.

Gamla fröken Bråkenhjelm bodde i en liten vindskupa i ett gammalt hus på Nygatan. Hon sågs rätt ofta ute och rultade på staden med två käppar, och alltid sommar såväl som vinter med en liten svart schal över axlarna och en hörnsnibb alltid instoppad i munnen.

I nästa hus bodde fröknarna Fanehjelm. Om dem vet jag ingenting. Vi har kommit till Marmorpalatset som lät

byggas i tre våningar av två äldre systrar, fröknarna Vesterstrand. De måste ha varit rika damer eftersom de byggt ett sådant fint hus. Ibland såg man dem ute och irrade omkring på Nygatan, långa, skrangliga och svartklädda. Vi inbillade oss att de var spöken. Det kändes på en gång spännande, upplivande och litet skräckinjagande. Såg man dem komma, så tog man ju till harvårjan och lade benen på ryggen och sprang för livet och stannade inte förrän man kände sig vara på säker mark. Först därefter stannade man och glodde storögt på dem. De bodde inte så länge i Strängnäs och inte visste man mycket om dem heller.

Vi går förbi hörnhuset Nygatan-Nicandergatan som ägdes av ett par äldre syskon, bror och syster Velanders från Vansö.

Vi kommer sedan till f.d. Pensionat Sörgården. Där bodde kapten von Heijne med fru och dotter Julia innan hon gifte sig med idrottsmannen rektor Svedelius vid Norra Latin i Stockholm. Julia startade Karesuando lappbarnhem. Hon har skrivit en bok om sin barndomstid på Edeby säteri i Helgarö som har titeln *Vad Mälaren speglar*. Rektor Svedelius hem i Stockholm stod öppet för sångarbröderna Björling. De hade där ett hem och en fast punkt i tillvaron.

Nästa fastighet är gamla Järnvägs-hotellet, nu socialkontor. En innehavare av hotellet för flera år sedan hette Ander. Han mördade en person och blev den siste i Sverige som avrättades. Gustav V avskaffade dödsstraffet.

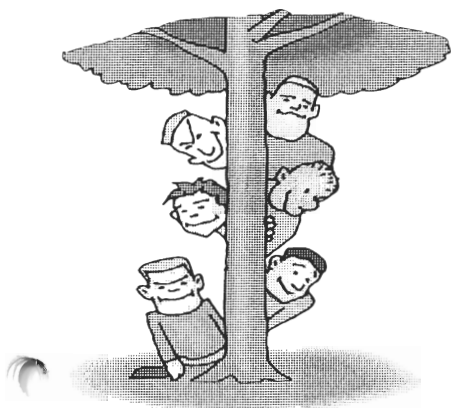
Vi fortsätter över Källgatan. I det skära lilla huset i hörnet Källgatan-Nygatan bodde lilla Rosa. Hon ägde huset och var en mycket snäll liten gumma. Hon hade en stor trädgård med syrénhäck runt omkring. Den doftade härligt fram emot midsommartiden. Hennes dotter Gerda, änka efter Stadsfiskal Boberg var lika snäll som Rosa. Vi kallade henne för Rosa men hon hette Ros i efternamn.

I nästa fastighet bodde Tea Axelsson, en gammal fin fröken. Hennes far hade varit trädgårdsdirektör. Tea hade ärvt hans anlag för trädgårdsskötsel och hon hade en mönsterträdgård. Där var från våren till hösten en enastående blomsterprakt. Alla som hade sina vägar förbi måste stanna upp för att beundra alla hennes vackra blommor. Tea hade övervåningen uthyrd till Hovrättsrådinnan Senell och hennes dotter Doktorinnan Alvin, båda gamla änkor. Tea levde till hög ålder.

Fortsättning på sidan 11

Fortsättning från sidan 10

Nu är snart promenaden slut, men kanske vi skall titta in till Edla¹ i nästa hus, Teas närmaste granne. Hon blev änka i unga år efter en sergent² och var barnlös. Hon ville nog vara litet fin av sig.

Barn gillade hon inte så värst.

Hennes make hade varit en duktig man. Han hade byggt huset de bodde i och gjort deras möbler. Han var också fotograf.

Edla hade en jättestor trädgård, men där växte bara vilda prästkragar och massor av krusbärsbuskar samt höga gråpäron- och äppelträd.

En och annan gång kom väl skepparens lilla busgång från Eldsund i frihet själv- uppfostrade mer vilda än tama och kronisk renade från fint sätt och fina fasoner, med en svans av kompisar av samma ull, som hakat på uteder vägen, i samlad trupp gående eller kanske mest springande in till staden för att göra den osäker. Cyklar hade knappast någon skådat vid den tiden.

Då passade det ju bra att göra en blyxtvisit hos Edla. Det kunde ju kanske vankas ett äpple eller rent av en karamell, fast det var ju för det mesta ett önsketänkande. Längre än till diskbänken kom de ju ald-

rig och diskbänken var vid köksdörren

Så det bar ju för det mesta iväg med dem lika kvickt som de kommit och Edla kunde andas ut. Edla var deras riktiga moster. Hon levde till 88 års ålder och skötte sig rätt bra själv. På hennes stora tomt byggdes senare Dagcentralen. Och nu är sagan om Nygatan slut och vi vänder tillbaka till nutiden och hoppar in i maj månad 1985.

Eva Sander (1899-1992)

- 1 Kerstin Pettersson: Gator och Kvarter
- 2 En av dem blev Evas make, se Årbudet 3/98. Rätt antal bör vara åtta, två dog nämligen som spädbarn.
- 3 Edla Sophia Karlsson, f Olsson 1864 i Elma, Vansö, d 1951.
- 4 Albert Karlsson f 1864 i Kinger, Vansö, d 1903.

HITTA I STATISTISKA CENTRAL-BYRÅN (SCB)

Arkivbeståndet är placerat i **Arningedepån**.

1) Utdrag ur **födelse-, vigsel- och dödböcker 1860-1949**

Serien är komplett för hela riket.

2) Födelseaviser och avtryckskort avseende **födsel och dödsfall 1950- 1967**

Fortsättning på föregående serie.

3) Utdrag ur **husförhörslängder och församlingsböcker** för vart 10:e år 1860-1940, samt för år 1945.

För Stockholm och Göteborg finns folkräkningslistor grundade på rotemännens

uppgifter. Det senare materialet från Stockholm bygger på uppgifter från mantalslängder och folkregister.

Utdragen är knapphändigare än kyrkoböckernas information. De upptar endast namn, hemvist, yrke, födelseår och födelseort

4) Mantalslängder

För Stockholms stad finns i mikrokortsalen mantalslängder för åren 1950, 1960, 1965 och 1970.

5) Uppgifter om emigranter, immigranter och obefintliga.

Emigranter 1861 - 1940

Immigranter 1875 - 1940

Obefintliga 1911 - 1940

Ingår i summariska folkmängdsredogörelser från och med 1861.

Det är fråga om församlingsvisa namnteckningar över flyttningen från och till utlandet.

Personregister har upprättats över emigranter 1851-1947 från sju län: Stockholm (ej staden), Uppsala, Södermanland, Östergötland, Örebro, Jämtlands och Norrbottens Län. Immigranterna från fem län har registrerats 1875-1947.

Numer finns även CD-skivan **Emigranten** att tillgå på dator vid forskarexpeditionen i Arninge. Där finns även information om hur programmet fungerar.

Materialet är tillgängligt som mikrokort. Assistenterna och arkivarierna i forskarexpeditionen i Arninge visar hur framtagning och återställande fungerar enligt självbetjäningsprincipen!

Nya medlemmar

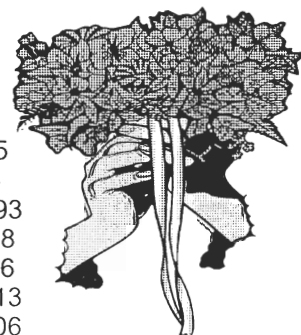
Föreningen har begåvats med dessa nya medlemmar som vi önskar **hjärtligt välkomna:**

Thomas Gustafsson
Lars Welin
Åke Andersson
Lena Svensson
Gun M Borg
Magnus Entin
Anders Hallström

Enebrovägen 13
Hjärpeberg 2 Barva
Snälltorpsgratan 15
Malmby Eriksberg
Östmarksvägen 11
Kungsvägen 2
Stighultsgatan 2 C

633 47 ESKILSTUNA
635 04 ESKILSTUNA
632 22 ESKILSTUNA
645 94 STRÄNGNÄS
640 30 HÄLLEFORSNÄS
633 40 ESKILSTUNA
633 47 ESKILSTUNA

016-14 54 25
016 - 930 75
016 - 13 31 93
0152 - 253 58
0157 - 401 66
016 - 12 55 13
016 - 51 88 06

Fortsättning från sidan 9

härads boerne mycken lycka; roo; frödj och förnöylse i framtiden. Mig är det wissierligen jndifferendt och lik gilldtigt, på hvars ansvar, och bekåstnad; denne åftta och angelägna färja inrättningen änn månne falla:

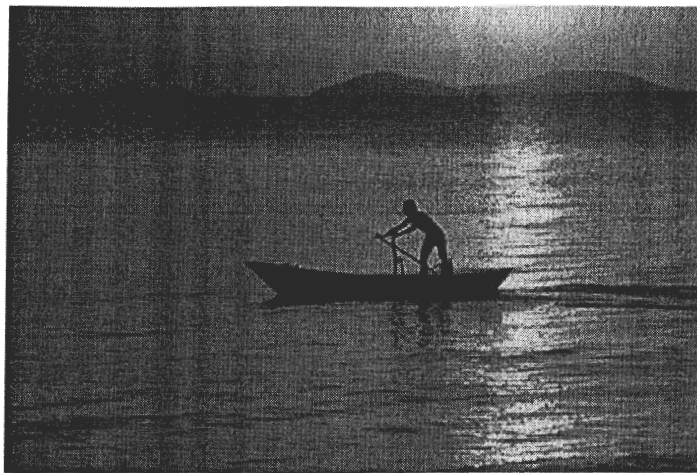
Men efter min tanka och billiga öfvertygelse hafva och böra; samtelige resspective Väster Rekarnes härads boerne; en uti våhr svea rikes lag bok tydligt gifven; oemotsägelig skyldighet; och åliggande ansvar att berörde färja inrättning, eller härads öfverfarten öfver denne canalen och segel led genasst annordna, och öfvertaga samt till resandes, och härads boernes tjensst besörja, och widmackthålla; hvilket allt såsom förr är sagdt; samtelige mine grannar och resspective Wässter Rekarnes härads boerne;; wid sidssta under sökningen den 22 nov. 1821 sidsstledne hösste tinget otvunget medgifvit:

Genom detta medgifvande är vähl; mitt påstående hufvud sakeligasst wunnit så att; jag, nu mera:: saken månne taga, hvad wändning, som hållst:: äger fullt hopp och förtröstan; om en rätt måtig utgång; af denne långvariga sak; att från, detta; mig sjelfvilligt och god willigt; åtaga löhn lösa färje besväret med denne dryga färjans hittills varande underhållning och ständiga bevakning snart; varda förskonad!

Men då konungens befallnings hafvande; särskildt befallt, of stadgadt; att allmänheten bör jntill dess konungens befallnings hafvande uti detta måhlet; sig utlåtit af min egen egen- dom och denna min nu varande ägande färjan sig få begangna och betjenas, så ehuru svårt detta stadgande mig änn månne förefalla får jag dock; nu; såsom förr upplysa och underätta att denne min färjan med landfässten, lång tjejdor och allt tillbehör äro nu efter 18 å 20 åhrs dagl. Nötning och bruk så förslitne utgamle och ruttne och brisstfällige att resande och wägfaran- de som däröfver, ämna färdas äro dermed, snart obelätne och fahra är; att denne ruhtna och skröpliga färjan; snart nog hvad dag som hålst; creatur och åkedon, derpå öfver färjas och öfverföres: snart nog skjunker och folk och creatur för olyckas.

Och att: om änn jag på sätt konungens höga befallnings hafvande för ordnad tillsläpper min gamla och ruttna, förslitna skröpliga färja, med allt; tillbehör: så finnes ändock; likväl på stället; all ingen färja karl; eller person, som den dagligen, och stundligen, natt och dag bevakar och besörjer, om denna ruttna färjans dagl:anns och watten utösning hvilken nemlige färje karlen äfven aldrig

på mine ägor utan på Arninge bya markk öster om canalen; alltid bodtt och haft sin bostad; vid ett litet torpp nuvarande 2 el. 3 dags värks torpp Engberget; hvilken åbooe

hittills äfven bestridtt; ängvacktar sysslan tillhörigt wälborne herr Capitain och Riddaren herr Jacob Johan Danquardt Lilljeström, på Reuterberg uti Wesstmandland; och således af honom; men aldrig af mig berodtt och depanderadt. Och enär, nyssbemäldte herr Capitaine och Riddaren herr Jacob Johan Danq. Lilljeström enligt, 3dje puncten, af dess i undersökningens protocollet intagne skriff; åckså nu borttager det torppet och bostad som nu mera, afskedade och förr färje karlen : Jonas Reenberg jnnehafft; hvilket allsingen lærer kunna hindra eller bestrida, så följjer: att färje karlen blir, utan ringsta bostad och hus rum, och denn ussla och skröpliga förslitne färjan; alldeles utan ringsta betjening; bevakning och efter syn allt hvad mig i sakens nu varande skick kann till efter kommande af Konungens höga befallnings hafvandes önskan mig af fordras wore således, den gamla färjan; såsom den nu sig befinner. Den jag måste till bruk och nyttjande åt alla resande öfverlåta; så länge den är bruk bar eller fahr bahr. Men för färje karls boställe och sjelfva färje karlen hvarmed jag aldrig, haft vidare att skaffa änn att; åt denn samma färje karlen bidraga; till projecterandet af en billig och tillräcklig färje-taxa lærer allsingen lag eller förordningar kunna ålägga mig ringssta ansvar, kåstnad eller skyldighet.

Med detta allt; har jag uti bässta wälmening och med rättvisa welat under rättelse lämna och wisa det släta och ussla tillståndet med denne så kallade Wårhulta färjan.

Den stora willer walla och det obestämde skick hvare hela denne: elljest angeläna anstalldt uti alla för flutne åhren utaf wederbörande krono betjenten; som har den allmänna wården, om händer;; rörande allmänna vägars och öfver farters

vidmakthållande blifvit lämnad osido satt och wårdslösad; och huru högst nödigt det således blifver, att samtelige resspective Wesster Rekarnes härads boerne: förpliktas; och allfvarligen åläggas att snart; ofördröjeligen och genast träda; uti nödig; och snar författning; om denna färje jnrättningens fort skynde sammasste i stånd sättande; öfver denne canal öfverfarten vid Wårhulta sjöns canalsträckning.

Och må samtelige resspective Wässter Rekarnes härads boerne efter

min tanke: sedan, mot Hjelmare Canal och Slussvärks Bolaget Directjon fortsätta sitt tillämnade påstående och fordringar bäss. de gitta;;

Jag är säker, att den högloflige och resspective urtima tings rätten;; med den bässta, urskjllning, och rättvisa lærer skjärskåda och pröfva mina nu; och tillför- ene, vid dommstolen, förledne hösste tinget; den 22 november sistlidne år 1821 gjorda andraganden, och billiga påståenden, om ändring, i denne färje öfverfardt; och gör jag mig; således: fullkomligen säker, och förvissad; om denn rättelse, i denna färje saken hvartill jag, wårkeligen: långdt för detta: warit berättigadd;

Sidst; anhåller jag ödmjukeligen; att denne min skriff: och förklaring; månne uti högloflige urtima tings rätten, protocolle för dagen; och detta ämne rörande; blifva ordagrandt jntaget: samt att det; mig tillåtes få bejara; att få åhran snart, efter detta urtima tingetts slut, få ut lösa; för min egen räkning;; ett exemplar af denne dagens protocolle.

Wårhulta sätterie den 1sta martii 1822

C.E. Lilljeström
Ryttmästare

Till Wester Rekarnes lofl. Urtima tings rätt den 4 marti 1822.

Kallad genom kongl. majts befallningshafvande i länet, att med härads rätten ofvanberörde dag i Eskilstuna mig innställa, för att öfvervara den ytterligare handläggning, som till följe af Kongl. Majts befallningshafvande i Nyköpings läns återförvisnings resalution af den 28ne

Fortsättning på sidan 13

Fortsättning från sidan 12

sistlidne december kommer att företagas, rörande skyldigheten, att underhålla den så kallade Värhulta färja, och besörja färgefarten öfver den del af Hjelmare Canal, som går genom Vestermo socken; får jag i all ödmjukhet tillkännagifva, att jag är hindrad af sjukdom att mig innfinna, och att jag till alla delar återopar hvad jag i detta ärende vid dess första behandling skriftligen anför, samt att jag deruti ej har något, att hvarken tillägga eller från- taga, utan anser min rätt därigenom vara iagttagen.

Köping den 22 februari 1822

J.J.D.Liljeström

Till Wester Rekarne Härads rätt.

Då lofl. Härads rätten, i stället att afsluta den på började undersökningen angående Wårhulta färja, i anseende till nämndens förmente jäfaktighet, dermed uppskjutis, har jag, efter erhållen del af härads rättens protocoll för den 22 nästleden november, till rättande af de irrige begrepp, som utmärka de till rätten ingifna skrifter, ansett mig böra, å Slussverks Bolagets vägnar tillägga följande erindringar.

Herr Ryttmästaren Liljeström har anför, "att dess afl. Fader Herr Kammar herren Liljeström, hvilken omkring 1774 eller 1775 blef ägare af Wårhulta gård, har, till lättnad för sig och sitt folk att öfverkomma canalen låtit inrätta och bygga färja derstädes, samt att ingen sådan inrättning där förut fanns".

Der borde likväl icke vara Herr Ryttmästaren obekant att långt före hans herr faders tid, då familjen Rosenstain var ägare till Wårhulta gård, färja var i gång till canals öfverfarande; hvilket i socknen ännu lefvande gamla personer mer än väl veta att omtala.

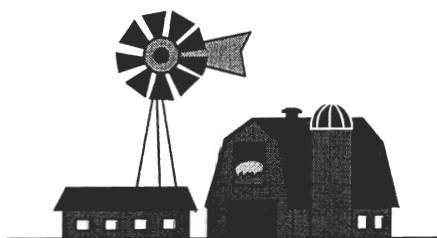
Historien om Wårhulta färjas tillkomst är deremot i korthet följande:

Ifrån uråldriga tider sträckte sig Hjelmarens vatten öfver kärren, förbi Wårhulta gård samt Arninge och Åltorps byer, en half mil norr ut, intill det så kallade Bergs Karlsberget, hvilket utgjorde naturlig damm emot sjön Hjelmaren. Wårhulta dåvarande ägare, för att kunna komma till socken kyrkan och sina österut belägne hemman, nyttjade flotte de årstider vattnet stod högt öfver kärren, samt spångar och stockar när det var lågt.

Men sedan högst sällig Konung Carl IX, glörvördigst i åminnelse, för att öppna segelfart från Hjelmaren öfver Mälaren till Stockholm, genom Söder sluss, utåt Östersjön, låtit i början af 1600-talet, genomspränga Bergs Karlsberget, gräfvat canalen genom de nästan otillgängliga

och ofructbara kärren från Notholmen till Långsjön samt inrätta slussar som sedermera under Konung Carl XI:s regering ombyggdes; upkom ett nytt utlopp för sjön Hjelmaren; ty vattnet fick fritt affall genom slussportarna ner till Arboga å, kärren sätter sig då småningom och uttorkade till fast mark, och på detta sätt bildades efter hand de nu så betydliga Wårhulta och Arninge ångar; körväg anlades, som sedermera, i egenskap af sockenväg indeltes på hemmanen att underhålla, och Wårhulta gårds dåvarande ägare inrättade och byggde färja till bekväm fart öfver canalen samt bestod för vaktkarlen.

Då sålunda Wårhulta och Arninge jordägare, lika som en otalig mängd andre strandägare omkring Hjelmaren genom slussverkets anläggning icke allenast blifvit befriade från olägenheterna af den

högre wattenyta, som sjön Hjelmaren i äldre tider, innan dette nya utlopp tillkommit, efter kända autentika handlingar haft, utan ock vunnit en högst betydlig tillökning i deras ångs marker, genom de småningom upkomne tilländringar och de gamla kärrrens uttorkning och förvandling i fast mark, borde det aldraminst vara wårhulta jordegare som emot Kanal Bolaget borde väcka fråga om deltagande i byggnaden och underhållet af en färje inrättning, som för ingen del tillkommit genom sjelfva kanal anläggningen, då vatten draget som skulle passeras, är vida smalare nu, än det vatten som före kanalens tillkomst, de flesta årstider åtskilde Wårhulta gård från sockne kyrkan och de på östra sidan under gården belägne hemman, under hvilken tid vida kostsammare och besvärligare anstalter för öfverfarten voro oundvikliga.

Icke eller kan, såsom man nu förment, någon skyldighet äga rum för Canal bolaget att deltaga i färje byggnaden, för den jord, som nu blifvit bolaget af Wårhulta, Arninge och Åltorps hemmans mark tilldelat; ty enligt bolagets kongl. Privelegier af år 1816, innehafves denna jord under ovärdelig skattefrihet, utan åsatt hemmantal; och de jordegare som samma jord förlorat hafva af kronan undfått ersättning, som åtminstone dubbelt i värde öfverstiger hvad de afstodo, så att deras hemman, bättre än förr, äro i stånd att utgjöra sina allmänna skyldigheter och

däribland väg och bro byggnad efter deras innehafvande hemmantal.

Också är det mer än olämpligt att af den omständigheten att bolaget underhåller vind- bryggan öfver gamla canalen där allmänna landsvägen invid Arboga å löper fram, vilja leda skyldigheten för bolaget att underhålla Wårhulta färja; ty om ej gamla canalen blifvit gräfd genom landsvägen, hade denna windbrygga aldrig behöfts, hvilken således ensamt för canals skull, som förut icke fanns, tillkommit, då deremot innan canalen emellan Hjelmaren och Bergs Karlsberget gräfdes passagen ifrån Wårhulta österut till kyrkan icke var möjlig flottor, färjdon eller annan dylik anstalt som var för vederbörande jordegare långt besvärligare än nu varande färja, hvilken är föga kännbar att bygga och underhålla, i jemförelse med den kostnad, som till upförande af bro med landfästen å härvarande lösa grund skulle utan ändamål förspilla.

Det kan således icke vara rimligt, att sedan genom canals gräfning öfverfarten från vestra till östra sidan i socknen blifvit lättad, bolaget, som inom socknen icke äger hemmantal, skulle deltaga i byggnaden och underhållet af denna färje inrättning mer än af socknens öfrige vägbroar och färjor; utan synes denna skyldighet, enligt allmän lag, böra drabba alla de hemmansägare i socknen som af samma anstalt sig begagna, men ersättning emedlertid kunna vinnas för kostnaden både till färjans nybyggnad och underhåll, och för färjekarlens aflöning genom fastställande af en viss, efter tidernas beskaffenhet lämpad afgift för öfverfarten, hvarigenom de Westermo socknemän som af färje inrättningen sig betjena, lika som alla andre vägfärande fingo hvar i samma mon till ersättningen bidraga.

Alt det öfrige som vid undersökningen blifvit anfördt, anser jag icke förtjena att besvaras.

Wallby den 28 februari 1822

AD. Mossberg

Brott och straff

Varje tid har sina brott och det finns också brott som är tidlösa, som t ex dråpen och stölderna. Andra brott däremot är bundna till sin tid. 1600-talet hade sina brott, t ex sedlighetsbrotten. Sexuella förbindelser före och utanför äktenskapet är ju för dagens människor privata angelägenheter men var på den tiden kriminaliserade. Bakgrunden till detta var en offensiv, som var inspirerad av kyrkan efter reformationen, emot all brottslighet och omoral, i synnerhet mot sådant som hotade stabiliteten i bondesamhället.

Ordnade förhållanden var något som strävades efter när det gällde äktenskapet och det skulle helst inte finnas några barn vars faderskap var i tvivelsmål.

För kyrkan var förbindelser utanför äktenskapet syndiga men drogs även inför världslig domstol och där fick de föräktenskapliga brotten olika beteckningar. Det var lägersmål, lönskaläge och möskändning och där var straffet böter. De utomäktenskapliga förbindelserna rubricerades som hor, enfalt hor, dubbelt hor. Enfalt hor var när en av parterna var gift och vid dubbelt hor var båda gifta dock inte med varandra. För dessa brott var straffet böter.

Det inträffade något märkligt 1608, nämligen att det året kom den gamla landslagen från 1442 ut i tryck för första gången. Lagen hade bara existerat i form av handskrifter tidigare. Den hade ingen kyrkobalk som var giltig och då gjordes ordagranna utdrag ur Moseböckerna i Gamla testamentet och fogades till den svenska landslagen. Mose lag upphöjdes därigenom till svensk lag, vilket var mycket märkligt, och det blev så ända fram till 1734. I detta tillägg till lagen, som kallades Appendix, så stadgades det dödsstraff både för enfalt och dubbelt hor. "Skall döden dö både horkarlen och horkonan" citerades från tredje Mosebok, 19 kapitlet. I häradsrätter och rådstugurätter dömdes då på detta sätt efter Guds och Sveriges lag.

För horsbrotten dömdes alltid till döden, men inga dödsstraff fick gå i verkställighet utan att hovrätten fått prova domen. Därför hamnade alla dessa dödsdomar i hovrätten. Under åren 1635 till 1644 underställdes Göta hovrätt 560 dödsdomar för enfalt hor från Småland och Öland. Betänk då att en tioårsperiod omfattar 520 veckor och det innebär minst ett sådant brott i veckan. Det är ju alltid två personer som begår ett horsbrott och detta innebar också att 1120 personer dömdes till döden under den här tioårsperioden. Antalet personer motsvarar innevånarna i en socken eller en stad som Jönköping på den tiden. Nu inträffade inte detta eftersom alla döds-

domar skulle provas av hovrätten och där satte man sig över lagtexten "döden dö" och upphävde därför dödsdomarna och förvandlade dem till böter. Det här konsekventa upphävandet av dödsdomarna för enfalt hor ledde till att en ny straffordning kom till 1653. I denna avskaffades dödsstraffet för enfalt hor och ersattes av böter, och böterna skulle dömas ut i underätterna. Det har aldrig inträffat i Sverige att någon avrättats för enfalt hor. Inte ens efter fjärde resan som det stod i lagen har någon dödsdom gått i verkställighet.

En strängare bedömning gällde för dubbelt hor. Där stadgade inte bara lagen "döden dö" utan även en rad kungliga förordningar. Gustaf Adolf skrev år 1615 "begår någon dubbelt hor miste livet utan alla nåder". Under dessa perioder av 1600-talet som jag undersökt, underställdes 63 dödsdomar för dubbelt hor Göta hovrätt, och i 28 fall verkställdes dödsstraffet och i 35 fall blev utgången en annan. I några av de senare var det soldathustrur som blivit inblandade. Det var ju en krigisk tid under 1600-talet och som förmildrande orsaker framfördes att deras män varit länge och långt borta i konungens tjänst. Andra skäl för upphävande av dödsstraffet kunde vara att en av parterna hade tagit till flykten, och då ville man inte att bara en part skulle svara för handlingen. I de 28 undersökta fallen fanns inget sådant förmildrande skäl utan där fastställde hovrätten dödsdomen. Den domde har också förvärrat situationen genom att också begå andra brott och genom att ta till flykten. I ett mål från Stranda härad dömdes till syndarnas fördel.

Fältväbeln Erik Persson Löv och soldathustrun Kirsti Persdotter hade syndat och fått barn tillsammans. Båda var gifta på var sitt håll och det var alltså dubbelt hor. På tinget i Mönsterås år 1681 dömdes de till döden. Hovrätten sade "att rent juridiskt så hade de förverkat livet" men det fanns förmildrande omständigheter. Ett skäl var att kvinnans make inte hörts av på tre år. Det gick rykten om att han hade gift sig med en annan kvinna i Riga. Ett annat skäl var att fältväbeln själv hade tjänat kronan troget i många år vid krigstjänst utomlands. Han hade suttit fången både i Danmark och Polen. Ytterligare en förmildrande omständighet var att fältväbelns hustru bad för honom och att Kirsti suttit fångslad ganska länge på Kalmar slott i väntan på hovrättens dom.

De förmildrande omständigheterna sammanlagt gjorde att Kirsti och Erik blev ett av de 35 paren som slapp att döden dö för dubbelt hor och deras dödsstraff förvandlades därför till böter.

Ett annat brott, som kan sägas vara bun-

det till sin tid, var barnamorden. Det var ett kvinnligt brott och det begicks nästan alltid av en ogift kvinna som hade fött ett s k öakta barn. Beskrivningen som lagen gjorde av brottet var att kvinnan dolt sin avlelse, fött i enslighet och lönnedom, dvs hon hade inte talat om att hon väntade barn, hon hade varit ensam när hon födde och sedan dödat barnet.

Brottet var inte ovanligt. Av sådana mål kom två, tre fall till hovrätten varje år från Småland och Öland. Bakgrunden var tidens ekonomiska och sociala förhållanden. Det som väntade en ogift mor med barn i det gamla bondesamhället var osäkra utsikter till försörjning och giftermål. Dels hade hon gjort sig skyldig till ett sedlighetsbrott, och för detta väntade straff. Var dessutom barnafadern en gift man så visste hon att straffet skulle bli att slita ris och förvisas från häradet om inte medel fanns till böterna. Föda barnet i hemlighet och döda det var en desperat åtgärd och ofta enda utvägen för att slippa undan straff och social katastrof.

Straffet för barnamord var, liksom för andra mord, döden. Inget dödsstraff gick i verkställighet utan frivillig bekännelse från den anklagade och det var inte alltid en sådan kom. Det var vanligt att de misstänkta barnamörderskorna nekade och påstod, att barnet var fött för tidigt eller dödfött. Nu var bekännelsen viktig både för kvinnan och för rättskiparna, som aldrig lät en dödsdom gå i verkställighet utan en frivillig bekännelse. "Sådan övergår all bevisning" konstaterade lagkommissionen. Ingen tvivlade på att en bekännelse innehöll sanningen om den hade avlagts på, som den kallades "dödsbidan", dvs en situation där döden närmade sig. Uppfattningen var att då kunde en person inte ljuga.

När så ett mål kom inför hovrätten och indicierna var många och starka och den anklagade barnamörderskan nekade, arrangerades ibland en s k låtsasavrättning. Avsikten var att få fram en bekännelse från den misstänkta, som fördes ut till avrättningsplatsen. Tron att underrättens dom hade fastställts och dödsstraffet skulle verkställas kunde få en misstänkt person att omtala sanningen. Om nekandet fortsatte skulle hon frikännas och om bekännelsen kom skulle avrättningen ske. På så sätt skulle domstolen få fram sanningen och brottslingen undgå att som det hette "gå obekänt till döden".

Om barnamord och sedlighetsbrott hör till de tidsbundna brotten, så hör stölderna till de tidlösa. Tjuvar fanns då som nu och brotten straffades. De brottmål, i domstolarna, som rör stölder kretsar i regel omkring det stulna och dess värde. Före 1653

skulle stölder, som översteg ett värde av en halv mark enligt landslagen och en mark enligt stadslagen, bestraffas med döden. I underrätterna dömdes de skyldiga också till detta straff. Inflationen hade emellertid gjort sådana värdegränser helt orealistiska sedan länge. Därför när sådana mål kom till hovrätten, upphävdes alla dessa dödsdomar och det ledde till att i straffordningen 1653 höjdes beloppen till 60 daler.

Vanligaste stöldobjektet var husdjur, hästar, kor, kvigor, oxar osv. Denna typ av tjuvar kallades "gortjuvar" dvs en tjuv, som stal ett levande djur, slaktade det och åt upp det. Husgeråd, kläder och matvaror frestade till stöld, men det allra begärligaste var naturligtvis pengar. Det kunde vara 10 daler, eller en silversked. Ibland stals verkligt stora kontantbelopp.

Stöld i kyrkan var ett allvarligt brott och där behövde inte beloppet överstiga 60 daler. Kyrkstöld var egentligen lika straffbart oavsett beloppet. I häraderna här omkring härjade en kyrktjuv på 1680-talet som hette Måns Bengtsson. I skogen i Mörlundatrakten hade han fått se en svart hund som följde efter honom på vägen. Det visade sig att den här hunden inte var någon annan än hin onde själv. Hin onde ingav Måns Bengtsson att han inte skulle kunna gå förbi en kyrka utan att stjäla ur den.

På Satans ingivelse, som Måns sa till rätten, började han att stjäla ur Ålems kyrka där han stal 20 daler. Han fortsatte till Högsby där stal han 30 daler och sedan till Dörby där han greps. Måns ställdes inför rätta och dömdes till galge och gren. Stölder är som sagt tidlösa brott. "Du skall icke stjäla" var det sjunde av Guds bud och på det byggde den svenska landslagens tjuvabalk. I dess första paragraf finns bestämmelser som säger en del om de värderingar och synsätt som rådde på den här tiden.

Paragrafen lyder: "Bästa ting som bonden har i sitt bruk är hans lagvigda hustru, den som stjal henne från bonden han är den värste och störste tjuv, och därför den som lockar bondens hustru ifrån honom och löper bort med henne, blir han gripen på plats gärning så skall han föras till ting och dömas och hängas högre än andra tjuvar".

Det förekom då och då att den paragrafen åberopades. Detta gjordes bl a i en dom från 1661 över skomakaren Måns Lager-sköld Malmbäck för att han rymt i väg med trumslagarhustrun Karin. Trumslagaren var ute i krig mot danskarna. Båda var gifta på var sitt håll och fick barn tillsammans och hade alltså begått dubbelt hor. Det betydde för skomakaren att han dömdes till halshuggning för dubbelt hor och hängning för stölden av det bästa som trumslagaren hade i sitt bruk, nämligen hans lag-

vigda hustru. Hur rätten klarade ut detta framgår inte klart, men skomakaren fick inte leva utan blev avrättad.

Ett annat tidlöst brott var dråp. På 1600-talet var dråp ett av det vanligaste grova våldsbrotten. Liksom mord innebar detta dödandet av en annan människa. Dråp kunde ske i hastigt mod och utan beräkning eller avsikt. Därför så utmätte man noga om det skulle betecknas som ett vilja-dråp eller vådadråp. Det var dramatiska och spektakulära brott med ett brett spektrum av motiv, vapen och omständigheter.

Varje brott är ju unikt, inget är likt det andra. I mitt material från Småland och Öland med 194 stycken sådana brott kan i mängden urskiljas något som kan kallas för typiskt. För det första kan konstateras att 1600-talets dråp var ett manligt brott. I vart och ett av de här 194 dråpen är två personer inblandade, en dråpare och ett brottsoffer. Detta gör 388 personer och av dessa var endast åtta kvinnor. I övrigt var det män som dräpte och män som dräptes.

Sambandet mellan våldsbrott och alkoholförtäring har ju ofta påpekats och det framträder tydligt i de här målen från 1600-talet. I mer än hälften av fallen omtalas alkoholen direkt som en omständighet och den kan anas i flera. I rannsakingarna räknas de många tillfällen upp som fanns att dricka öl och brännvin i det gamla bondesamhället. Det var bröllop eller brudöl, barnsöl, slätteröl, kyrkogångsöl och gravöl m. fl. Det finns många noteringar i domböckerna som tyder på att drickandet gick till övermått, som "alla över sig druckna", "så drucken att han näppeligen kunde gå", "dråparen så beskänkt att han intet visste sig hava skadat". Vid sådana tillfällen och i sådana miljöer var det som våldsbrotten begicks. Skådeplatsen var ett kalas eller en ölstuga där öldrickande karlar hade samlats. Ett gräl började och blev hetsigare och innan man riktigt visste hur det hela gått till så var knivarna framme. I värsta fall blev resultatet ett dråp.

Det var en "hederns och ärans kultur" som rådde. Med sprit i kroppen var en karl bland karlar känslig för minsta tecken på att hans värdighet och rättigheter ifrågasattes, och det som vi kan tycka var bagateller och futtigheter kunde då bli en utmaning att försvara sitt anseende och prestige. En sådan reaktion kunde bli frågan om liv och död.

Öl och gräl var alltså dråpets vanligaste förspel. Scenen var en ölstuga eller en vinstuga. Om ett typiskt dråp från 1600-talet är möjligt att beskriva, så är det dessa inslag som ingår däri, i övrigt är det många varianter. Kniven var det vanligaste vapnet, men det förekom yxa, vedträn och stenaar, liar och värjor. Inge i Häggemåla t. ex., han blev slagen tre slag i örat med en

påk på Ålems krog 1664. Han hade kommit in, köpt en kanna öl, och som det står i anklagelsen "strax begynt överösa rättaren Anders Bengtsson med okvädingsord" och som så ofta i sådana här fall ledde detta till bråk och till dråp. Det kunde naturligtvis även vara andra anledningar. Det var inte alltid en förolämpning eller en utmaning av hedern och äran. Det kunde vara handfasta tvisteämnen som ägo- gränser, skuldfordringar och ibland föll dråpslaget utan att det förekommit öldrickande.

Straffet för den som begått dråp var döden. För honom gällde principen som det står i Mose lag "den som slår ena människo så att hon dör han skall döden dö". Enligt den svenska lagen skulle dråparen ge "liv för liv". Så gick det också för många dråpare, som dömdes att halshuggas. En del blev dock benådade och dömdes till annat straff. I regel blev då straffet böter och att stå uppenbar skrift. Den dömda blev även ålagd att som det hette "berika målsägaren" dvs betala ersättning till de efterlevande. Detta var straffet som rättaren Anders Bengtsson fick för att han dräpte Inge i Häggemåla på Ålems krog.

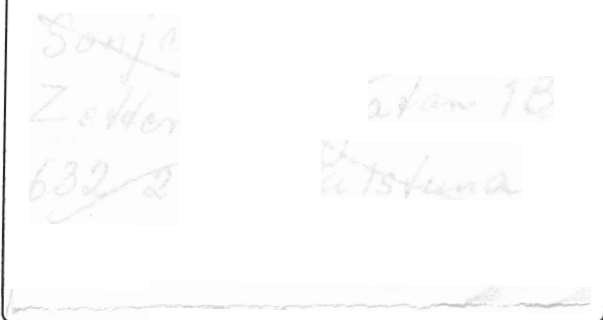
Han dömdes visserligen till döden av häradsrätten i Stranda härad, men hovrätten ansåg att Inge med rätta hade stor skuld i det hela genom att ha okvädat och provocerat samt dragit kniv. Detta med kniven bedömdes så att de tre slagen i örat blev självförsvar. Anders fick betala 50 daler till målsägaren och stå uppenbar skrift i Ålems kyrka.

Artikeln har erhållits på en kurs hos PLF i Oskarshamn och införts här av:

Anita Carlsson, sek.

Adressat:

Fortsättning från sidan 3

gruppen i Mariestad" dokumenterat de större skogarnas historia i Mariestads-trakten. Källmaterialet har varit arkiv-materialet från de s.k. "Skogs-kom-missionerna", som under 1680- och 1690-talen tillsattes av kung Karl XI. En serie artiklar har underhand varit införda i **Ullervad-Leksbergs Hembygdsföre-ningens "Eko"-skrifter**.

Skogsgruppen har nu avslutat hela projek-tet genom att utge en 60-sidig "Väglad-ning till källmaterialet om skogs-kommissionerna". Skriftens huvudrubrik är "Skogsallmänningar och kronopar-ker i Skaraborg under slutet av 1600-talet".

Skriften innehåller i huvudsak information, förteckningar och register, främst då en domförteckning och ett Ortsregister men även en kort historik om Skogskom-missionerna, redogörelse för arkivmate-rialet, en lista över ovanliga ord och ut-tryck, översiktsskärmar samt – naturligtvis – käll-och litteraturförteckning.

Citat ur kapitlet "Skogskommissionerna - en kort historik":

Genom den stora reduktionen i slutet av 1600-talet drog den enväldige Karl XI in stora delar av adelns jordegendomar till Kronan. På så sätt ville kungen ordna upp rikets finanser. Samma syfte låg bakom de rannsakingar angående "Kronans stora skogar och allmänningar", som han satte igång år 1684 för att få skogarnas omfättn-ing klarlagd och deras gränser utmärkta. –Rannsakingarna skulle även omfatta sådana torp och ängar mm som genom köp eller på annat sätt kommit i privata hän-der.

.....
Skogskommissionernas verksamhet bör-jade i Skaraborgs län, där särskilda om-ständigheter ledde till att två olika kom-missioner kom att verka efter varandra.

.....
De två grundläggande huvuddokumenten i Skogsgruppens projekt har utgjorts av

Dom- och Slutboken och Insteningsboken. Mikrofilm resp. mikrokort av dessa doku-ment finns tillgängliga i en komplettpärm, som gruppen skänkt till kommunbiblio-teken i gamla Skaraborgs län, Riksarkivet, Landsarkivet i Göteborg samt Lantmäteri-myndigheten i Mariestad.

I komplettpärmarna ingår även ett "Kom-plement", som innehåller sidhänvisningar i mikrokort, tolkning av ett par sidor i Dom-och Slutboken samt papperskopior av några sidor ur Insteningsboken.

Gruppens avsikt med denna Vägledning är, som namnet i sig antyder, att under-lätta forskning för den, som är intresserad av att se om en viss skogstrakt, ett hem-man eller torp berörs. Förteckningar och register kan även underlätta forskning om äldre gränsförhållanden, om gränspunkt-ers namn osv.

För den släktforskare, som har skogs-sägande anor i vårt län, torde Skogs-gruppens efterlämnade resultat bli en vär-defull tillgång för att sätta ytterligare "kött på benen" i sin forskning. Även släktfors-kare från andra geografiska områden i lan-det bör också kunna hitta många tips och idéer till att leta i "sin" Skogskommissions arkivmaterial.

Andra släktforskare, som liksom jag en-bart har pigor och drängar i anorna, kan ändock finna allmänintressanta uppgifter i Vägledningen, varför jag verkligen rek-menderar alla att i varje fall "titta" i den.

Ett komplett pärm kommer att placeras i släktforskarrummet efter att renoveringen är klar.

***Saxat ur andra blad (ett fåtal denna gång av utrymmesskäl):**

-Husförhörsnytt nr 4/99: referat från Skaradagen - tema Västgöta ryttare; Gravstens-inventering - en viktig del av forskningen; Mariestadsbygdens Släkt-

forskareförening 15 år; referat från Besök i Vadstena; Något om kyrkobalkar – en kvarleva från medeltiden.

-Släkthistoriskt Forum nr 5/99: Tankar om vallonsläkten Chenon; Den fattiges lott v. hård; referat från Släktforskarlagarna i Karlstad i sep -99; artikel Forskareregister på Internet gav mig "nya" amerika-släktingar; annons om ett företag som trycker upp släktböcker billigt även i lit upplaga; artikel Kusin, syssling, brylling och pyssling – Bakgrunden till våra släktskapsord; artikel Gravstenen var borta....; info om en ny CD-skiva "Smed-skivan 1.0" innehållande 33 000 personer i sökbar databas (några måndagsproblem finns, varför man lämpligast bör avvakta nästa version av skivan, som dock inte kostar mer än 180:-); bokreferat "Anor från Vänertrakten – Tre sekler i Lane Ryr, Väne Ryr och Vassända Naglum", som innehåller ff Vera Bernströms anor.

-Ättlingen nr 2/99 (Skövde); artikel "Mormonerna – databaser och släktforskning"; om "Ting och tingshus" (om tingshusen i Skövde, Vårsås, Binneberg, Moholm och Valla); artikeln "Vad gjorde Fru Märta under kriget?" berättar om Märta Kaggs förlossning på Wrettesta gäst-giveri i Vingåker år 1703, där hon kvar-lämnar barnet med en mängd rättsliga ef-terspel.

Med kollegial hälsning

Gunnar Landström.

ordf. i Mariestadsbygdens Släktforskar-förening (och medlem i ESSF)

